

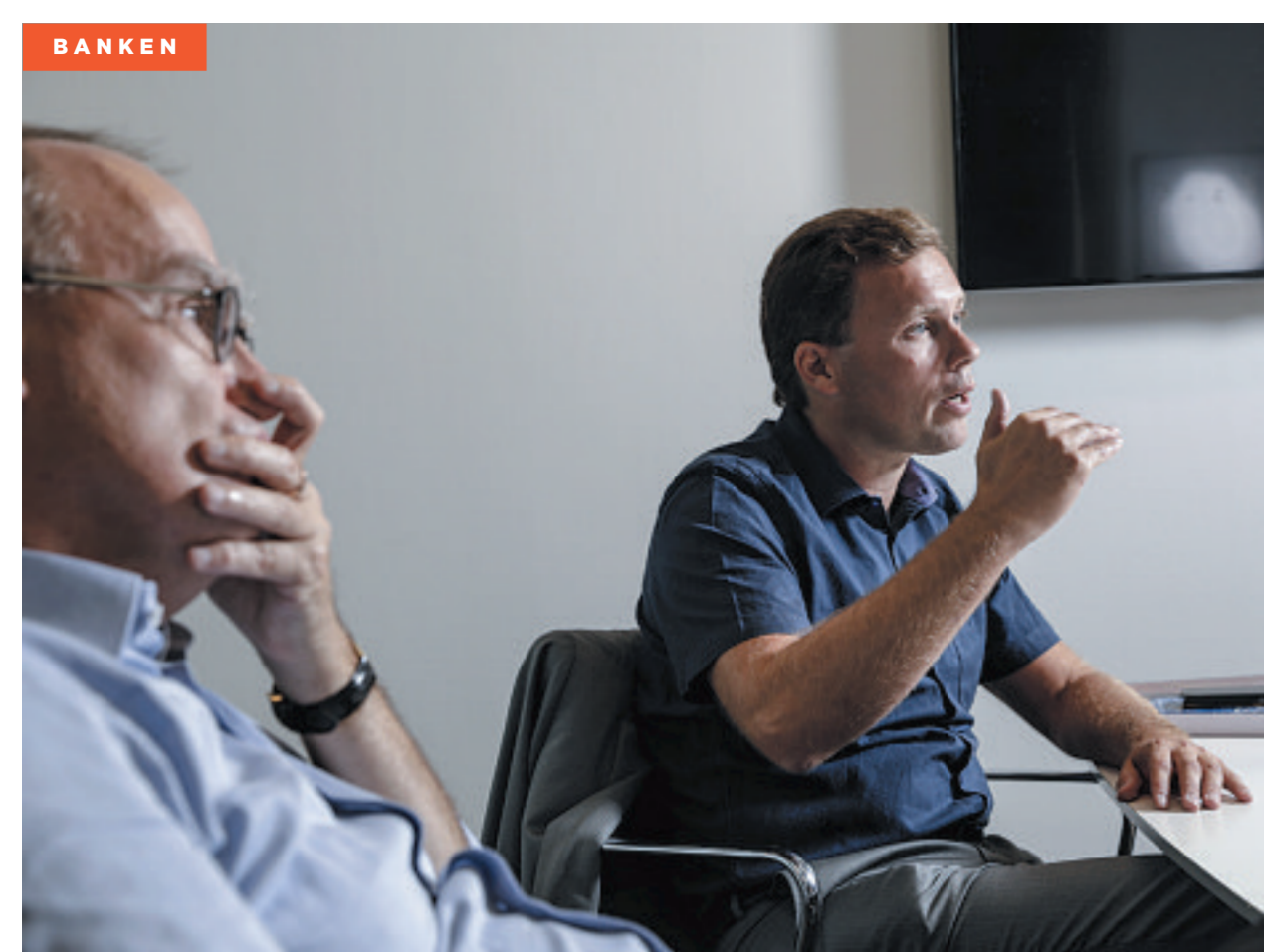
BANKEN

Economen in debat over geldschepping

‘Als mensen vandaag het geldsysteem begrijpen’, zei de legendarische autofabrikant Henry Ford ooit, ‘dan breekt morgen de revolutie uit.’ Nog steeds is geldcreatie voor velen een groot geheim, zegt econoom Rens van Tilburg. Hij is voorstander van een ander geldstelsel. ‘We moeten nieuwe dingen durven proberen’, stelt hij. Rabobank-econoom Wim Boonstra bepleit behoedzaamheid. Voor het FD gaan de twee in debat.

→ PAGINA 18 & 19

Geld scheppen is (n)iets voor banken

Waar komt geld eigenlijk vandaan? Een verhit debat tussen twee economen over de wondere wereld der geldschepping

Sinds de financiële crisis van 2008 is er een groeiende interesse in hoe ons geldsysteem werkt. Maar hoe dat precies in elkaar zit, is bij weinigen bekend. Niet iedereen vindt dat erg, getuige een beroemde uitspraak van Henry Ford. 'Als mensen vandaag het geldsysteem begrijpen', verklaarde de legendarische autofabrikant ooit, 'dan breekt morgen de revolutie uit.'

Voorstanders van verandering van het geldsysteem zien zo'n revolutie niet als een bedreiging, maar juist als een kans om tot iets beters te komen. Maar het begint allemaal met een goed begrip van waar het geld vandaan komt dat we dagelijks gebruiken. Daar ontbreekt het aan. Het overgrote deel van de mensen denkt: van centrale banken, of de overheid.

In werkelijkheid wordt het geld gecreëerd door commerciële banken zoals ABN Amro en ING. 'Voor velen een groot geheim', zegt econoom Rens van Tilburg. Als directeur van het Sustainable Finance Lab (SFL) aan de Universiteit Utrecht wil hij de financiële sector hervormen.

Hoe werkt het ook alweer? Stel dat een klant van een bank een hypotheek van drie ton wil afsluiten. Daarvoor creëert de bank giraal geld. Dat gaat als volgt: de bankbalans heeft twee kanten. De nieuwe schuld verschijnt aan beide zijden. Het is een bankkrediet, en tegelijkertijd is het spaargeld (althans, geld op de bankrekening) van de klant.

De slotsom is dat de geldhoeveelheid door dat krediet met drie ton is toegenomen. Als de lening later wordt terugbetaald, verdwijnt zowel de schuld als de vordering, en is er dus sprake van geldvernietiging.

Deze materie, nota bene vwo-lesstof, is zelfs voor bankiers soms onbekend, erkent Wim Boonstra. Hij is econoom van Rabobank en auteur van *Geld, wat is het, wat doet het en waar komt het vandaan*.

Toen opiniemakers en politici zich na de val van de Amerikaanse zakenbank Lehman Brothers in september 2008 gingen afvragen waar de oorsprong van die crisis lag, heette het al snel: in de geldcreatie. Er was te veel geld in de markt en te weinig onderpand. En wie hadden dat geld in de markt gepompt? Juist, de commerciële banken.

Als reactie bestelde de regering van IJsland,

zwaar getroffen door de crisis, een studie naar alternatieven. In Nederland pleitte de Stichting Ons Geld voor een hervorming waarbij de geldschepping in publieke handen komt, zonder rol voor de commerciële banken.

Zwitserland organiseerde afgelopen juni zelfs een referendum over geldcreatie. Het 'Vollgeld'-initiatief haalde het niet. Toch vindt Rabo-man Boonstra het 'huiveringwekkend' dat een kwart van de Zwitsers bereid bleek het huidige geldstelsel radicaal om te gooien. Op basis van foute informatie uit het hervormingskamp, zegt hij. Dat kamp suggereert dat banken het geld dat ze scheppen in eigen zak mogen steken. 'Onzin, het is van de klant.'

Juist daarom moeten experts uit hun schulp komen, vindt Van Tilburg. 'Anders kan er bij de volgende crisis ook in Nederland plots een slecht uitgewerkt Vollgeld-voorstel op tafel liggen. We kunnen dus maar beter een goed idee hebben over hoe een nieuw geldstelsel eruit kan zien.'

Boonstra kijkt bedenkelijk. 'Een nieuw, volledig ongetest geldstelsel komt met grote onzekerheid, Rens.'

'Natuurlijk, Wim. Alles wat nieuw is, is onzeker.'

V Is het een probleem dat banken aan geldschepping doen?
Van Tilburg: 'Banken kunnen zo overwinsten op zak steken, omdat...'
Boonstra: *(onderbreekt)* 'Onzin, Rens...'
Van Tilburg: *(gaat onverstoort door)* 'Mocht er voldoende concurrentie zijn tussen banken, dan zouden ze inderdaad geen geld verdienen aan hun geldschepping. Maar door de vele

“**We moeten niet willen dat de overheid aan geldschepping doet. Hyperinflatie begint altijd bij overheden'**

Wim Boonstra
 econoom Rabobank

regels zijn er hoge toetredingsbarrières waardoor er geen nieuwe banken bij komen. De geringe concurrentie maakt dat banken zich maatschappelijk onwenselijke overwinsten kunnen toe-eigenen.'

Boonstra: 'Hier klopt echt helemaal niets van. Je maakt er een karikatuur van. Bankieren verdienen aan kredietverlening, niet aan geldschepping. Hooguit indirect, doordat dankzij de geringe concurrentie de rentetarieven voor hen gunstig zijn. Maar dat voordeel kan morgen weg zijn als de klant zijn geld naar een andere bank overboekt. Bovendien moeten banken een heel systeem van betalingsverkeer overreind houden. Dat kost twee keer zoveel als dat voordeeltje.'

V Was de kredietcrisis van 2008 een gevolg van overdreven geldschepping door de banken?
Van Tilburg: 'Zeker. Dit stelsel functioneert echt niet goed. Het heeft ons tien jaar geleden in een economisch ravijn gestort, met enorme politieke repercussies. Populisten kregen door de crisis ongelofelijk veel wind in de zeilen geblazen. Om de zoveel jaar slaat de financiële cyclus te ver door, als het overmatig optimisme in goede tijden besmettelijk werkt.'

V Maar dat kan toch ook gebeuren als de overheid de geldschepper is?
Van Tilburg: 'Je moet niet de illusie hebben dat een publieke geldschepper alles goed zal doen. Ook dan zullen er nog altijd mensen zijn die die invloeden proberen uit te oefenen om de geldhoeveelheid te verrijken. Maar een groot voordeel van een publieke geldschepper is dat die een vast salaris heeft. Hij krijgt geen bonus als hij de geldschepping opdrijft.'

Boonstra: 'We moeten niet willen dat de overheid aan geldschepping doet, want in tegenstelling tot commerciële banken kan die daar wel winsten mee creëren. Want geld drukken is goedkoper dan wat het geld waard is als je het op de markt brengt. Kijk naar wat er nu gebeurt in Venezuela en Zimbabwe. Hyperinflatie begint altijd bij overheden.'

V Binnenkort komt de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) met een rapport over ons geldstelsel. Wat verwachten jullie?
Boonstra: 'Ik hoop dat ze niet al te radicaal tekeer gaan. Het systeem kan beter, dat zie ik ook. Maar het zou gevaarlijk zijn om het te vervan-

Wim Boonstra (links) en Rens van Tilburg staan diametraal tegenover elkaar als het gaat om een nieuw geldstelsel.
 FOTO: PETER STRELITSKI VOOR HET FINANCIELE DAGBLAD

Lehman Lessen

Tien jaar geleden brak de grootste economische crisis uit sinds de Grote Depressie van de jaren dertig. Problemen in een niche van de Amerikaanse hypotheekmarkt bleken wereldwijde gevolgen te hebben voor de beleggingsportefeuilles van financiële instellingen. Bankieren gingen over de kop, overheden moesten zich diep in de schul-

den steken om het puin te ruimen. Zaterdag verschijnt bij het FD met *Lessen van Lehman* een boek dat tegelijkertijd terugblijkt en vooruitkijkt. Zijn de uitgedeelde klappen verwerkt? Wat is er gebeurd met de hoofdrolspelers van toen? Maar ook: zijn we nu in staat een volgende megacrisis te voorkomen, of op zijn minst beter te verduren?

gen door iets wat nog nooit getest is, terwijl het huidige stelsel toch het gros van de tijd naar behoren werkt.'

Van Tilburg: 'Daar ben ik het absoluut niet mee eens. Crises zijn de logische uitkomst van dit systeem. We moeten nieuwe dingen durven proberen. Geef het publiek de mogelijkheid rechtstreeks zijn geld te stallen bij de centrale bank. Het is technologisch mogelijk, dus waarom zouden we mensen die keuzevrijheid niet bieden?'

Boonstra: 'Het kan gruwelijk verkeerd lopen als er twijfel ontstaat over de gezondheid van één bank. Dan faciliteer je met digitaal geld bij de centrale bank mogelijk een run op alle commerciële banken. Enkel bij de centrale bank is al het geld dan immers 100% veilig. En zelfs als je het betalingsverkeer weghaalt bij de gewone banken, dan nog kan een overheid het zich niet permitteren een bank zoals ING of Rabo failliet te laten gaan. Kredietverlening en spaargeld komen dan in gevaar.'

Van Tilburg: 'Wij zeggen: probeer het systeem zo in te richten dat je een bank wel failliet kunt laten gaan. Bij het redden van banken in Nederland was een belangrijk argument voor politici dat mensen altijd moeten kunnen blijven betalen.'

Boonstra: 'Zelfs tijdens de crisis heeft het betalingsverkeer niet één dag gehaperd. Het betaalverkeer beperken tot een publieke partij creëert nieuwe risico's. Als er dan één storing is, kan het hele land platliggen. Dat het een belangrijke functie is en deze daarom door een publiek orgaan moet worden uitgevoerd, vind ik een onzinig argument. Voedselvoorziening is nog crucialer, maar wat ben ik blij dat het voedsel niet van een staatsboerderij komt.'

“**Crises zijn de logische uitkomst van dit systeem. We moeten nieuwe dingen durven proberen'**

Rens van Tilburg
 directeur Sustainable Finance Lab

Cv Wim Boonstra

- 59 jaar
- **1977-1985** Studie macro-economie aan de Vrije Universiteit
- **1985-1991** Econoom bij Amro Bank
- **Sinds 1991** Econoom bij Rabobank, waarvan veertien jaar als hoofdeconoom, tot **2016**
- **1995-1999** Projectleider invoering euro bij Rabobank **2008**
- **Sinds 2000** Hoogleraar economische en monetaire politiek aan de VU

Cv Rens van Tilburg

- 44 jaar
- **1992-1997** Studie algemene economie in Maastricht
- **1996-1998** Consultant bij KPMG
- **1999-2004** Economisch adviseur van GroenLinks
- **2004-2006** Programmamanager bij Innovatieplatform
- **2004-2010** Stafmedewerker Adviesraad Wetenschaps- en Technologiebeleid
- **2011-2014** Onderzoeker bij de Stichting Onderzoek Multinationale Ondernemingen
- **Sinds 2011** Lid en later ook directeur Sustainable Finance Lab Universiteit Utrecht